

ВИКОРИСТАННЯ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СПОСІБ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Ксенія Володимирівна ЮРТАЄВА,

канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри кримінального права і
кримінології факультету №1
Харківського національного
університету внутрішніх справ;
запрошений науковий співробітник
Центру дослідження Європи і Азії
Вайзера Університету Мічигану
<https://orcid.org/0000-0002-6096-2020>

THE USE OF MANIPULATIVE INFORMATION AS A MEANS OF A HYBRID WAR

Manipulative information is analyzed as a type of the contemporary hybrid threats for grey zone and open military armed conflicts. The thesis identifies objectives and peculiarities of manipulative information in the digitalized world and analyzes examples of engagement of manipulative information in contemporary hybrid conflicts. The thesis provides propositions for countering manipulative digitalized information.

Визначальною ознакою сучасних міжнародних конфліктів стає гібридизація загроз, що постають перед національною безпекою держав. На теперішній час єдиного визначення гібридних загроз не існує, проте концепція цього феномену охоплює поєднання насильницької і підривної діяльності, традиційних і нетрадиційних методів (дипломатичних, військових, економічних, технологічних), які застосовуються скоординовано державними і недержавними акторами для досягнення стратегічних цілей, утримуючи ситуацію нижче порогу проголошення війни [1]. У той же час слід відзначити, що використання потенціалу гібридних тактик все активніше засовується не лише в так званій «сірій зоні» конфлікту, а й під час збройної агресії, що привертає до них увагу і військових експертів. Так, наприклад, на думку Голови Генерального штабу Великої Британії сера Ніколаса Картера в Королівського інституту об'єднаних служб «енергія, готівка – в якості хабарів – корупційні практики, кібер-атаки, посягання на життя, фейкові новини, пропаганда і також військове вторгнення – це все є прикладами зброї, яка застосовується в еру «постійної конкуренції» [2]. Президент Володимир Зеленський у своїй промові на відкритті 78-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 19 вересня 2023 р. також навів приклади перетворення державою-агресором на зброю таких речей, як їжа, енергія і навіть дітей. Як зазначив Президент, «існує багато конвенцій, які обмежують озброєння, але не існує реальних обмежень на перетворення на зброю» [3].

Іншим прикладом гібридизації сучасних загроз є перетворення інформації на зброю. Так, на винятковій важливості інформаційних операцій для реалізації асиметричних можливостей зі зниження бойового потенціалу супро-

тивника наголошував у свої статті «Цінність науки в її передбаченні» голова Генерального штабу Військових сил РФ Валерій Герасимов [4]. Особливе місце інформаційних операцій у військовій справі визнавалася військовим керівництвом й раніше, проте підвищена вразливість суспільства до маніпулювання інформацією з використанням цифрових засобів, швидкість та легкість проникнення цифрових даних через державні кордони, можливості цільового таргетування широких аудиторій ставить маніпулювання цифровою інформацією на один рівень із видами конвенційної зброї.

Маніпулятивна інформація за своїм змістом може мати форму дезінформації, навмисно спотвореної (повністю або частково) інформації, так і малінформації, фактично правдивої інформації, але яка використовується з метою спричинення шкоди. Центральною ознакою маніпулятивної інформації є її мета – донести приховане повідомлення, команду об'єкту, покликану змінити його поведінку в обхід його захисних психологічних бар'єрів, отримавши контроль над його діяльністю в заданому сегменті [5]. Цифрові технології дозволяють значно підвищити ефективність інформаційної маніпуляції, враховуючи можливість її швидкого масштабування, а також використання інших властивостей цифрового середовища і психологічних особливостей людини. Зокрема, застосування цифрових технологій дозволяє досягати ефекту ехокамери, який сприяє утворенню у об'єкта впливу підтверджувальних упереджень, тобто тенденції помічати інформацію, яка підкріплює лише власні погляди, і відкидати інформацію, яка ним суперечить. Підтверджувальні упередження можна в свою чергу поділити на упереджену увагу, упереджену інтерпретацію і упереджену пам'ять [6].

Російська модель поширення дезінформації, яку корпорація RAND у 2016 р. назвала «Брандспойтом брехні», також заснована на експлуатації психологічних особливостей особистості, що функціонує в цифровому середовищі. Експерти RAND визначили наступні чотири засади російської інформаційної маніпулятивної технології: 1. обсяг і багатоканальність; 2. швидкість, безперервність, повторювальність; 3. відсутність прихильності до об'єктивної реальності; 4. відсутність потреби бути послідовним [7].

Іншою маніпулятивною тактикою є використання «подвійної мови», мова, яка навмисно спотворює, маскує, приховує або змінює значення слів. Подвійна мова є евфемізмом, що походить від поєднання понять «подвійне мислення» і «новомова», використаних Джорджем Оруелом в романі «1984» [8]. Прикладами подвійної мови є, зокрема, використання термінів «повітряна підтримка» замість «бомбардування», «очищене середовище» замість «екологічно чисте середовище» [8], «спеціальна військова операція» замість «агресія», «миротворчі обов'язки» замість «військова агресія» тощо.

Іншим розповсюдженим способом маніпулювання інформацією є використання пост-правди, що «стосується або позначає обставини, за яких об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж апеляція до емоцій та особистих переконань». У 2016 році цей термін став словом року за версією укладачів Оксфордського словнику [9]. Іншими спорідненими термінами можна визнати такі поняття як «подібність до правди» (“truthiness”, або “veritasiness”), стан переконання, коли щось здається правдивим, навіть якщо це не обов'язково підтверджується фактами, та «ві-

кіальність» (“wikiality”) твердження, яке вважається істинним, оскільки з ним погоджується більшість людей, а не через встановлені факти [10, р. 27]. Зазначені неологізми ввів у вжиток відомий американський комік, політичний оглядач і телеведучий Стівен Колбер.

Різноманітність та винахідливість маніпулятивних інформаційних засобів, що реалізуються з використанням найсучасніших цифрових технологій, викликають значне занепокоєння ти вимагають протидіяти зазначеним гібридним загрозам на стратегічному рівні. Перспективними напрямками розвитку стійкості до маніпуляцій у цифрову еру вважаємо: підтримку персональної кібер- та когнітивної безпеки; підготовку профільних спеціалістів з протидії цифровим інформаційним маніпуляціям; підтримку якісних ЗМІ та розвиток стратегічних комунікацій; доповнення стратегій інформаційної та кібербезпеки положеннями щодо забезпечення колективної когнітивної безпеки; зміцнення державно-приватної та міжнародної співпраці у сфері забезпечення колективної когнітивної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Joint Communication to the European Parliament and the Council. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. Brussels, 6.4.2016. JOIN(2016) 18 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018> (дата звернення: 01.12.2023).

2. Dynamic security threats and the British Army: Chief of the General Staff General Sir Nicholas Carter KCB CBE DSO ADC Gen. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/dynamic-security-threats-and-the-british-army-chief-of-the-general-staff-general-sir-nicholas-carter-kcb-cbe-dso-adc-gen> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Опанасенко О. Виступ Зеленського на Генасамблеї ООН: повний текст (фото, відео). URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/vistup-zelenskoho-na-henasambleji-oon-povnij-tekst-957481.html> (дата звернення: 01.12.2023).

4. Герасимов В. Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы. Военно-промышленный курьер. URL: <https://archive.ph/gHt9q> (дата звернення: 01.12.2023).

5. Маніпуляція: визначення, підходи до вивченняю. Соціологічний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. URL: <http://socio.karazin.ua/resources/941ddffc75adf9fd96411cc79168a381.pdf> (дата звернення: 01.12.2023).

6. Cherry K. What Is the Confirmation Bias? URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-a-confirmation-bias-2795024> (дата звернення: 01.12.2023).

7. Paul C., Matthews M. The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model. Why It Might Work and Options to Counter It. URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (дата звернення: 01.12.2023).

8. Gabunia T. 21 Doublespeak Examples (Quotes And Definition). URL: <https://helpfulprofessor.com/doublespeak-examples/> (дата звернення: 01.12.2023).

9. Flood A. “Post-truth’ named word of the year by Oxford Dictionaries”. URL: <https://www.theguardian.com/books/2016/nov/15/post-truth-named-word-of-the-year-by-oxford-dictionaries#:~:text=A%20quality%20of%20cosiness%20and,defining%20characteristic%20of%20Danish%20culture> (дата звернення: 01.12.2023).

10 Michael Peters et al., Post-truth, fake news : viral modernity & higher education (Springer 2018) 239 p.